

Devlet-Özel İşbirliği İle Yükseköğretimde Öğrenci Sömürüsü/Soygunu

Mustafa Altıntaş*

Ulusların varsıllığı, gönenci, iç ve dış barışı bilgi ve bilgiye erişim devrimi basamağındaki konumu ile yakından bağlantılıdır. Daha fazla bilgi, beceri ve öğrenme kapasitesine sahip olan toplumlar, yaşam boyu olağanüstü bir ekonomik doyuma ve yaşam düzeyine ulaşırken, bu ölçütlerin uzağında olan toplumlar umarsızlık ve yalnızlık içinde, yoksulluk ve yoksunluk çukurunda debelenmeye tutsaktır. Bu nedenle gelişmiş ekonomiler, eğitimi siyasal ve toplumsal önceliklerinin ilk sırasına koyarak, çağcıl uygarlık düzeylerini korumak ve geliştirmek çabasındadırlar. Bu ülkelerde eğitim ve öğrenim hakkı Anayasa ve yasalarda bir insan hakkı olarak yer alırken, aynı zamanda hak sahibi yurttaş da görev olarak yüklenmiş durumdadır. Okul öncesinden başlayarak hak ve görev kapsamına giren bu süreç, günümüzde yükseköğretimi da kapsar olmuştur. Bilgili, becerili ve özgüven sahibi, öğrenme kapasitesi yüksek insanların nitel ve nicel ağırlığı özellikle yükseköğretim sistemine bağlıdır. Küreselleşen ve küreselleştikçe de karmaşıklaşan dünyamızda özgüvene sahip ve girişimci bireyler olabilmek, entelektüel bir savaşımı ve uğraşı gerektirmekte ve dayatmaktadır. Bu ise, eğitim-öğretim sisteminin, özellikle de yükseköğretim sisteminin bu ortamı sağlayacak özgürlük ve serbestlik iklimine sahip olmasını gerektirmektedir.

Türkiye’de ise eğitim ve yükseköğretim süreçleri, 21. yüzyılın başında AKP iktidarı altında keskin bir sapmaya uğratılmıştır. 20. yüzyılın ilk yarısında “fıkri hür, vicdanı hür ve irfanı hür kuşaklar yetiştirmek” öncelik kazanırken,

* Prof. Dr., *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* Yayın Kurulu Üyesi, İktisadi Bilimler Alan Editörü

AKP ile bu “kinci ve dinbaz kuşaklar yetiştirmeye” evrilmiş, cahillik övgülenir, desteklenir olmuştur. Bu nedenle sistem, toplumun entelektüel savaşımı başaracak ortamdan, çatışmacılığa, biatçılığa, kapıkulluğuna göre biçimlendirilmektedir. Aydın olmak, özgürce düşünmek ve düşündüğünü özgürce açıklamak neredeyse suç oluşturur olmuştur.

Bunun yanı sıra, Anayasada eğitim-öğretim “hak ve görev” olarak tanımlanırken, AKP, bilerek ve isteyerek, eğitimi okul öncesinden başlayarak, piyasada alınır-satılır hizmete dönüştürmüştür. Sonuç, pıtrak gibi genişleyen ve pahalılaştıran bir eğitim-öğretim piyasası olmuştur. Devlet, bu piyasanın genişlemesi ve derinleşmesini de özendirmek amacıyla desteklerini kamu kesiminden özel sektöre kaydırmakta, kamusal kaynakları özel kurumlar lehine kullanmaktadır. 2547 Sayılı Yükseköğretim Yasası’na ek maddeler olarak yer alan destekler yetmezmiş gibi, 31.12.2002 tarihli 26040 Sayılı Resmi Gazete’de “Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği” yayımlanmış ve bu Yönetmeliğin 30. maddesine, “Vakıf Üniversitelerine veya Yüksek Teknoloji Enstitülerine Devlet Yardımı” ara başlığı eklenmiştir. Bu maddede “Devlet Yardımı” şöyle düzenlenmiştir: **“Madde 30 — Vakıflar tarafından kurulmuş yükseköğretim kurumlarının giderlerine katkıda bulunmak amacıyla; bütçede yer alan ödenekle sınırlı olmak üzere, ilgili vakıf yükseköğretim kurumunun müracaatı, Yükseköğretim Kurulunun görüşü ve Milli Eğitim Bakanlığının teklifi üzerine Maliye Bakanlığınca Devlet yardımı yapılır.”**

Bu düzenleme sonucunda, Yükseköğretim sistemimizde her ikisi de aynı Anayasa, Yasa, Cumhurbaşkanlığı Kararı ve Yönetmelikler kapsamında olmasına karşın iki farklı tarife uygulayan kamu üniversiteleri ve ne “kuş” ne de “deve” tanımına giren vakıf yükseköğretim kurumları sorunu ortaya çıkmıştır. Anayasanın 130. maddesinde yükseköğretim, harca/katkı payına konu bir kamu hizmeti olarak tanımlanmaya devam olunurken, özel/vakıf yükseköğretimin fiyatının bu şekilde serbest piyasa koşullarına bırakmış olması Anayasaya, yasaya ve ilgili Cumhurbaşkanlığı Kararlarına aykırıdır.

Ülkemizde 129 Devlet Üniversitesi, 75 Vakıf Yükseköğretim Kurumu, 4 Vakıf Meslek Yüksek Okulu (YÖK bunları da üniversite olarak adlandırıyor) olmak üzere 208 yükseköğretim kurumu var. Bunlardan 25’i “**Araştırma Üniversitesi**” olarak adlandırılmaktadır. Buradan çıkartacağımız ilk sonuç, 183’ün araştırma yapmamakta olduklarıdır. Böylece YÖK, araştırma yapılmayan üniversite adlı garabeti de bizlere ve ülkemizin gençlerine armağan etmiş(!) olmaktadır. Oysa ki, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun

3/d. Maddesinde üniversite, **“bilimsel özerkliğe ve kamu tüzelkişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim-öğretim, BİLİMSEL ARAŞTIRMA ve yayım yapan (...) kurum”** olarak tanımlanmaktadır. Önceki 4946 ve 1750 sayılı kanunlarda yer alan **“Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendirilen bütün sorunları Hükümetle ve kurumlarla da elbirliği etmek SURETİYLE ÖĞRETİM VE ARAŞTIRMA KONUSU YAPARAK SONUÇLARINI TOPLUMUN FAYDALANMASINA sunmak ve Hükümetçe MEB’nin aracılığı ile istenecek İNCELEME VE ARAŞTIRMALARI SONUÇLANDIRARAK DÜŞÜNCELERİNİ BİLDİRMEK”** görevi, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’ndan çıkartılmış bulunmaktadır. Toplumumuzun üniversitelerden yararlanamamasının nedenini buradan çıkartabiliriz.

18 Kasım 2002’de kurulan ilk AKP Hükümeti, 58. Cumhuriyet Hükümetidir. Bu dönemde Türkiye’de üniversite/yükseköğretim kurumu sayısı 76 iken, takip eden 23 yılda bu sayı 208’e ulaşmıştır. Bu, Cumhuriyetimizin ilk 80 yılında her yıl 1, sonrasındaki 23 yılda ise yılda yaklaşık 6,5 yükseköğretim kurumu kurulduğu anlamına gelmektedir. Üstelik bu 23 yıl içinde kurulan 17 yükseköğretim kurumu da FETÖ ile bağlantılı denerek 15 Temmuz 2016’dan sonra kapatılmıştır. Oysaki AKP’nin **“Kalkınma ve Demokratikleşme Programı”**nda yükseköğretim konusunda yapılan saptama ve hedeflerde, **“Türkiye’de yükseköğretim, nicelik açısından büyük bir ilerleme kaydetmiş, ancak nitelik bakımından aynı başarı gösterilememiştir. Yükseköğretimde köklü bir reforma ihtiyaç vardır. YÖK, üniversiteler arasında koordinasyon sağlayan, standart belirleyici bir yapıya kavuşturulacak, üniversiteler idari ve akademik özerkliğe sahip, öğretim elemanları ve öğrenciler üzerinde baskı, dayatma ve antidemokratik uygulamaların bulunmadığı, bilimsel bilginin üretildiği, araştırma ve öğretim faaliyetlerinin esas olduğu kurumlar haline getirilecektir”** ifadeleri yer almaktadır.

Bu yazıdaki amacım, Türkiye’de halen özel/vakıf yükseköğretim kuruluşlarının uyguladıkları ücret tarifelerinin, Anayasaya, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu’na ve 1/7/2024 Günlü 8703 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı’na aykırı olarak soyguna/sömürüye dönüştüğüne dikkat çekmektir. Çünkü özel/vakıf yükseköğretim kurumları, **“kazanç amacı güdemezler”** (Anayasa, Md.130 ve 2547 Sayılı Kanun, Ek Md 2).

Konuyu, 2 Temmuz 2024 Günlü, 32590 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 8703 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararı açısından da incelenmekte fayda vardır.

“2024-2025 Eğitim-Öğretim Yılında Yükseköğretim Kurumlarında Cari Hizmet Maliyetlerine Öğrenci Katkısı Olarak Alınacak Katkı Payları ve Öğrenim Ücretlerinin Tespitine Dair Karar” olarak isimlendirilen bu kararın hedef kitlesi **“MERKEZİ YERLEŞTİRME ESASLARINA GÖRE YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINA YERLEŞTİRİLEN ÖĞRENCİLER”** olarak tanımlanmaktadır.

Kararın eki olan 4 Cetvel bulunmaktadır. Bu cetvellerde, yükseköğretim kurumlarının cari hizmet maliyetleri, bu maliyetlere öğrencilerin katkısı/ öğrenim ücretleri ve devlet katkısı yer almaktadır. Bunlardan **“I Sayılı Cetvel (A) “Fakülte ve Programları”**nı, bu fakülte ve programların **“cari hizmet maliyeti”**ni ve bu maliyetlerin **“öğrenci katkısı”** ile **“devlet katkısını”** göstermektedir. Bu cetvelde yer alan cari hizmet maliyeti, öğrenci katkı payları ve öğrenim ücretleri Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenmekte (Bkz. 547 Sayılı Kanun, Md. 46) ve Cumhurbaşkanlığı tarafından karara bağlanmaktadır.

Buna göre, en yüksek cari hizmet maliyeti Tıp Fakültesi için 67.288.-TL olup, bunun %3’ü (2.557.-TL) öğrenci, %96.3’ü (64.732.-TL) devlet katkısı olarak ödenmektedir. Cari Hizmet Maliyeti en düşük olan fakülte/program **“Açıköğretim Fakültesi”** olup, öğrenci katkısı %35.8 (279.-TL), devlet katkısı %64.2 (500.-TL) oranındadır. Fen, Teknik, Mühendislik Fakülte/ programlarının cari hizmet maliyetleri 13.234.-TL olup, öğrenci katkısı 1.677.-TL (%12,6) ve devlet katkısı 11.557.-TL’dir (%87,4). Bu rakamlar, Sosyal Bilimler Fakülte/Programları için cari hizmet maliyeti 10.000.- TL, öğrenci katkısı 1.354.-TL (%13,5) ve devlet katkısı 8.646.-TL ((%86,5) şeklindedir. **ÖĞRENCİ KATKISI, BİRİNCİ ÖĞRETİM VE AÇIK ÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDEN ALINMAMAKTADIR** (Bkz. Karar, Md.1/3). Ve ikinci öğretimde alınacak öğrenim ücretlerinin %10’u, öğrencilerin başta beslenme olmak üzere barınma, sağlık, spor, kültür ve diğer sosyal hizmetlerinde kullanılır” denmektedir (Bkz. Karar, Md.4).

Gelelim, özel/vakıf yükseköğretim kurumlarından alınan ücretlere. Sahiplenenlere ve fakülte programlarına göre öğrencilerden alınan öğrenim ücreti, çeşitlilik göstermekte, 1 milyon TL’nin ötesine varmakta ve her yıl artırılmaktadır. Bu fahiş ücretler, özel/vakıf yükseköğretim kurumu açma iştahını daha da artırmıştır. Üstelik bunlarca alınan öğrenim ücretleri yöneltmesi gereken beslenme başta olmak üzere öteki sosyal hizmetlerde kullanılmamakta, tam tersine ek ticaret kazançlarına dönüştürülmüş bulunmaktadır.

Oysa ki, Anayasanın 130., 2547 Sayılı Kanun'un Ek 2. maddeleri ve 13.12.2005 G.26040 No'lu Resmi Gazete'de yayımlanan “**Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği**”nin 28. Md'si Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının **KAZANÇ SAĞLAMASINI YASAKLAMIŞTIR**. Bu yasaklamayı değiştirmeksizin alıntılıyorum: **Madde 28 – (değişik: RG-19/11/2015-29537) Vakıflar kendilerine kazanç sağlamak amacı ile yükseköğretim kurumu kuramazlar. Kurmuş oldukları yükseköğretim kurumundan herhangi bir surette gelir, kazanç ve hak elde edemezler. Vakıf yükseköğretim kurumunun her çeşit gelirleri yükseköğretim kurumunda kalır ve geçici ya da dolaylı olarak dahi hiçbir surette vakıf mamelekine veya üçüncü şahıslara intikal ettirilemez.**” Ve ikinci öğretim dışında normal öğretimin “**harca/katkı payı**” yerine “**ücret**” alamazlar (Bkz. Anayasa 130. Md).

Bu düzenlemelere rağmen, özel/vakıf yükseköğretim alanına, vakıf adı altında yatırım yapmak çok kazanç getiren bir sektör olmuştur. Yukarıda da belirtilen “DEVLET YARDIMI” düzenlemesinde, “**Devlet Yükseköğretim Kurumlarına o yıl ayrılan toplam bütçe ödeneklerinin örgün öğrenci sayısına bölünmesiyle elde edilen tutarın, ilgili vakıf yükseköğretim Kurumunda okuyan örgün öğrenci sayısı ile çarpılması sonucu bulunacak miktarın %30 unu geçemez**” denmekle birlikte, YÖK'e bu oranları %50 oranında artırma yetkisi tanınmıştır. Bu sayede Vakıf Yükseköğretim Kurumları, tıp fakültesi öğrencisinden herhangi bir sosyal hizmet vermeden 1 milyon TL'ye varan ücret alacak koşullara kavuşmuştur. Buna ek olarak, bu kurumlar öğrenci başına, devlet üniversitelerinde cari hizmet maliyetinin (67.288 TL) % 30'u olan 20.018 TL ya da %45'i olan 30.027.-TL'lik miktarları devlet yardımı olarak alabilecek, kimi koşullarla bu yardım %60 ve %80 oranına kadar yükselebilecektir. Özel/vakıf yükseköğretim kurumlarına tanınan, bir dizi ek “**Mali Kolaylıklar**” da bulunmaktadır (2547 Sayılı Kanun, Md. 56).

Ciddi devlet olmanın ilk koşulu, koyduğu kurallara, önce devlet organlarının ve yanı sıra bu kuralların muhatabı olan kişi ve kurumların uymasını sağlamak ve denetlemektir. Eğer, bu gerekleri yerine getirmeyecekseniz, devlet kurumlarına olan saygıyı yitirtmemek için kural koymaktan vazgeçilmesi daha yerinde bir yönelme olacaktır.

Çağdaş dünyada artık yükseköğretim vazgeçilmez temel bir öğrenim olarak kabul edilmektedir. Bunun da gerekçesi, yükseköğretimin toplumlar için artık lüks, ayrıcalık olmayıp, nitelikli yaşam için vazgeçilmez, onsuz olunmaz bir faaliyet konumuna gelmesidir (Bkz. Dünya Bankası Raporu, 2000).

Anayasamızda Türkiye Cumhuriyeti laik, demokratik cumhuriyet ve sosyal hukuk devleti olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, halktan toplanan kaynaklarımızı, bazı ayrıcalıklı kesimlere tatlı kar alanı yaratmak ya da vazgeçilmez olarak tanımlanan itibarı/saygınlığı elde tutmak için harcamak yerine, en büyük zenginliğimiz olan insan gücümüzün bilgi ve yeteneklerini yükseltmek, onların gününden mutlu, geleceğinden umutlu olarak yetiştirilmesi için harcanmasını gerektirmektedir. Dünya, kötülük yapanlar yüzünden değil, buna seyirci kalanlar yüzünden tehlikelidir. Ben, kötülük ve haksızlığa, eşitsizliğe seyirci kalmak istemiyorum.

Seslenişimi, Goldman'ın eşitsizliğe dikkat çeken satırları ile bitireceğim: **“Ben Tanrıya inanırdım. Ancak insanlar arasında bu denli büyük eşitsizlik olduğunu görünce, insanı yaratanın Tanrı değil, Tanrı'yı yaratanın insan olduğu gerçeğini kabullendim.”**